

איני אוהב לנסוע. אולם בתוקף תפקידי כמפקח על בתי ספר יסודיים אני נאלץ להתרוצץ ללא הרף ברחבי הארץ. כאביר נודד אני מהלך בנתיבים רצופי הרפתקאות מרהיבות, ריגושים חדשים ומופלאים. אני נזכר ברגעי נועם, מתרפק עליהם בגעגועים ומקווה כי ייקרו על דרכי עוד רגעים כאלה ויעוררו בי כמיהה מחודשת. נפשי יוצאת אל נעורי נצח, אל נקודות מבט שונות, אל אופקים חדשים. אבל איני אוהב לנסוע. אולי משום שמדובר בחובה ובחובה אין הנאה. אני נפעם מיופיו של הנוף שאינו נופל מיופיים של בני האדם. ואכן אני מתעניין מאוד במין האנושי, במנהגים ובהבדלים בין אופני חשיבתם של אנשים מחבלי ארץ שונים. בארץ כה קטנה, רבגונית כזו היא מדהימה. אולם איני אתנוגרף, איני חוקר הווי עמים, ואפילו לא מלומד העוסק בתחומים אלה, ואני מאבד עניין במהירות. תהיה אשר תהיה הסיבה, איני אוהב לנסוע. כבר שקלתי להתפטר, אך קשה למצוא משרה

שתניב שכר דומה. אני משתכר אלפיים אשקודוס¹ בחודש, נוסע חינם ברכבות ומקבל החזר הוצאות. די לי בכך, שכן אני חי לבדי ויכול לחסוך מעט, ובמהלך חודש אחד של חופשה שנתית שהמשרד מעניק לי, אני יכול לטייל בארצות אחרות, אך איני נוסע. איני מסוגל. במהלך חודש החופשה ברצוני להישאר במקומי, בשקט, ככל שאתאוה. אני רוצה להתעורר בחדרי כל בוקר במשך שלושים בקרים רצופים. הייתי רוצה לראות אותו רחוב במשך שלושים ימים רצופים, ללכת לאותו בית קפה, לפגוש אותם אנשים! לו רק הבינו בני אדם כמה עונג יש בכך, איזו שלוה פנימית, ועד כמה מצטללות המחשבות המתגבשות ללא הפרעה. כדי לחשוב צריך להיות רגוע. אחרי זמן מה אפשר אמנם להתעייף, אך הטבע דורש חדגוניות מסוימת. עצים אינם זזים ממקומם. בעלי חיים נוטשים את מרבצם רק בגלל צורך גופני, כשהאקלים או הרעב מאלץ אותם לכך. בעניין זה דעותי ברורות וניסיוני רב. אפשר שזהו הדבר היחיד שדעותי עליו מוצקות וניסיוני מספק. אך די בפילוסופיה; אספר על נסיעתי לסרה דו ברזו.²

יצאתי למסע כדי לכרוק את בית הספר היסודי בעיירה ו...³ היה זה נובמבר חורפי גשום מאוד וההרים נראו

1 Escudo, המטבע הפורטוגלי שהיה בשימוש עד שהונהג האירו בתחילת 2002. (כל ההערות הן של המתרגמת).

2 Serra do Barroso, שרשרת ההרים הגבוהה ביותר בפורטוגל (1279 מ') באזור Alto Trás-os-Montes.

3 כך במקור.

משמימים וקודרים כפי שאפשר היה לצפות בנסיכות כאלה. בצדי הדרך היו פזורות אבנים שהבהיקו מגשם, אדמה סחופה ועצים שענפיהם היבשים מעוקמים. נסעתי ברכבת לעיר הקרובה ומשם במונית שהביאה אותי עם לילה אל כפר שאיני זוכר את שמו. אמרו לי שבקצה הרחוב אמצא פונדק. היה זה בניין ישן ומתפורר. נכנסתי היישר אל המטבח, חדר ארוך וחשוך ובקצהו אח מבווערת. ליד האח ישבה אישה זקנה. חשתי מבוכה ולא ידעתי מה לעשות, כשלפתע נכנסה לחדר אישה ושאלה עלי. זו הייתה המורה שבאה לפגוש אותי כשהודיעו לה שהגעתי. הייתה לה חזות צעירה אם כי לא יפה. עם זאת, נראתה נעימה ובעיניה מבט נבון ששיווה לפניה ארשת מושכת. בלא שמץ של היסוס התחילה לפעול, כאילו הייתה מורגלת בכך כל ימיה. היא הורתה למוזג ללכת ולהודיע לברון שמישהו הגיע מליסבון ולשאל אותו אם יאות להשאיל לאורח סוס השכם בבוקר, כדי שיוכל לצאת להרים. ולי אמרה: "עוד תראה איך כל הבעיות יבואו על פתרון, לא רק בעיית הלינה אלא גם עניין הנסיעה."

היא אמרה לי דברים מעורפלים על הברון, ובעודנו יושבים ליד האח שהפיצה חום ואור התחלנו לדבר על עניינים שונים. דיברנו על הבדיקה שעלי לערוך ועל החיים בכפר. פניה של המורה נפלו, אך היא התעשתה מיד. התרשמתי כי היא אישה חזקה, אופטימית אם כי לא מאושרת. הבנתי את מצוקתה של האישה האומללה. הצדק היה עמה. מנקודת השקפתה, הצדק היה עמה.

החלטתי להסתפק בהכנת דוח ולא להעמיק בחקירת העניין, וזאת כדי להגן על המורה שמתוך עליונות אינטלקטואלית ברורה לא הסתגלה לסביבתה. בינתיים הוגש בספלים גדולים של תה קפה גרוע שלא יכולתי לשותת. המורה לגמה מן הקפה, ובאחת, התחוויר לי כי אי הסתגלותה לסביבה חמורה פחות מכפי שהערכת. גם אני סבור כי האדם הוא היצור הסתגלני ביותר. המשכנו לשוחח על דא ועל הא וכך חלפה כמחצית השעה כששמענו רעש מכונית. היא קמה ממקומה כנבהלת והכריזה שהוא תמיד מופיע. עבר עוד רגע ודלת המטבח הקטנה נפתחה ומהחלל החשוך הגיח גבר בעל גוף שנאלץ להתכופף כדי להיכנס. הוא היה רחב כתפיים, על ראשו כובע רחב שוליים, וגלימה שחורה וכבדה עטפה את גופו מכף רגל ועד ראש. הוא עצר וקולו העמום נשמע מרוחק:

“ערב טוב!”

היה משהו מהלך אימים בדמותו. הוא עדיין נראה צעיר (מעט יותר מארבעים), חזותו פראית ותנועותיו נרפות, כמו עצר הכול מלכת על פי גחמותיו. נראה היה כי הוא שולט לחלוטין בסביבתו. הוא התקדם לעברי בצעדים אטיים ונעץ בי מבט צונן. לפתע השתנתה ארשת פניו כמו הוסרה מהם מסכה והוא שאל אותי, בעודו צוחק, מי אני ומניין באתי. בעוד אני תוהה ביני לביני איזו מהבעות פניו היא מסכה, הוא המשיך לדבר ולצחוק בלי להקשיב לתשובתי. סברתי כי התרשמתי הראשונה אינה הוגנת וכי אחרי ככלות הכול ייתכן שהברון הוא אדם נעים הליכות. עם זאת, שאר הנוכחים בחדר לא

חשו בנוח במחיצתו. בעיני היה פשוט וגס, אך דווקא משום כך התחיל למצוא חן בעיני. הוא הצהיר כי מעתה ואילך אהיה אורחו, ואת התירוצים החמקמקים שלי קטע בפסקנות בהכריזו ביושב ובנימה מבודחת שלא יקבל כל סירוב:

“אני הוא הקובע כאן!”

עיני צדה על פניו מבט חמור סבר, שהתחלף מיד בארשת ילדותית, עולצת, שניסיתי להבינה. ככל הנראה היה זקוק לְחִבְרָה ונאחז בי כהלך בלב מדבר הפוגש סוף סוף מישוהו. נראה היה כי הוא נהנה הנאה רבה לארח אורחים בביתו. הוא פשוט הודיע לי שעלי לשהות בביתו שבוע ימים, וכי אוכל להזמין ידידים משני המינים. עניתי שלא אוכל להישאר יותר מיומיים, והוא קימט את מצחו וענה לי כמעט בכדיחות הדעת:

“עוד נראה. אני הוא הקובע כאן!”

ואז הבנתי כי נפלתי לידיו של עריץ, אדם הרגיל לאכונף את רצונו על אחרים. נחוש בדעתי אמרתי כי לא אוכל להתעכב זמן ארוך יותר, ואמרתי לו זאת בתקיפות. הוא חיך בכיישנות, מיתמם, כילד. התנצלתי והסברתי לו שעלי לסדר את ענייני למחרת בבוקר ולנסח את הרוח שלי. הוא פלט לעברי בכוז:

“איזה דוח?!?”

דבריו והנימה שבה נאמרו פגעו בי כצליפות שוט. הוא קם על רגליו כך שגם אני נאלצתי לקום, והוסיף:
“לכל הרוחות, עזוב שטויות!”

כשמישהו מציב לפני אתגר הכרוך בעשיית דבר שאני רוצה לעשותו אך לא יכול, כשאני רואה מישהו רוחש בוז לדברים שגם אני הייתי רוצה לבוז להם אך לא יכול כי אני משועבד להם, יש בכך משום השפלה צורבת, והדבר מעורר בי כעס נורא. הברון תיקן את עצמו כאילו קרא על פני את תשובתי: "סלח לי על התנהגותי, על דברי. אני מתבדח... אני אוהב להתבדח על עניינים רציניים."

בזהירות שינינו את הנושא והחלטנו לצאת לדרך. חייו של איש עשיר זה, שמצא לעצמו מסתור בכפר הררי בקצה העולם, התחילו לעורר את סקרנותי. הוא נפרד לשלום מהמורה, אחז בזרועי ומשך אותי אל הרחוב. הוא פתח את דלת המכונית, דחף אותי פנימה, התיישב ליד ההגה והמשיך: "ביום שני אני מצפה לכמה חברים מקואימברה ולבחורות שהן באמת משהו! אתה מכיר את קואימברה? בטח שאתה מכיר. מי לא מכיר את קואימברה? היה לי אפילו סוס שלמד באוניברסיטה של קואימברה. בשנה השלישית ללימודי באוניברסיטה הבנתי שהלימודים נועדו לסוסים. הגעתי הביתה, העליתי את "שְׁחֶרֶר" (סוס שחור, כליל השלמות) לרכבת והבאתי אותו לקואימברה. כינסתי את כל החבורה, ויחד (כאן קטע את סיפורו והתלונן על מצבו הגרוע של הכביש: 'הכבישים האלה אימים ממש. כשמצב הבורות יידרדר, אביא לכאן את פקדי הממשלה ואדחוף את חוטמיהם לתוך הבור') ... כינסתי את כל החבורה וצעדנו יחד בשירה עד השער הראשי, ושם עמדתי על פסל האריה וצעקתי לקהל: